

T AAL & CULTUUR

[T] HET BUITENLAND EN WIJ (1)

Hoeveel literatuurliefhebbers in de Lage Landen zouden het oeuvre kennen van Marie Louise de la Ramée? Toch publiceerde deze schrijfster onder het pseudoniem Ouida een Engelstalig verhaal waarin zonder te overdrijven het bekendste verhaal over Vlaanderen en de Vlamingen wordt verteld.

De novelle *A Dog of Flanders* verscheen in 1872 en werd een bestseller. Wereldwijd werden tot nog toe miljoenen exemplaren verkocht. Alleen al in Japan verschenen er zo'n vijfhonderd herdrukken. De personages behoren er als het ware tot het collectieve geheugen, mede door een populaire animatieserie die in 1975 voor het eerst op de televisie te zien was en sindsdien jaarlijks wordt heruitgezonden. Het land van de rijzende zon is niet het enige waar Ouida en *A Dog of Flanders* bekend zijn - in Hollywood werd de novelle vijf maal verfilmd - maar Japanners lijken wel meer dan anderen in de ban van het verhaal. Dat zou te maken hebben met het droevige einde. Hoofdpersonage Nello, een onbegrepen weesjongen die zowat door iedereen in de steek werd gelaten, sterft op kerstavond van ontbering in de Antwerpse Onze-Lieve-Vrouwekathedraal, voor Rubens' bekende schilderij *De kruisafname*. Zijn trouwe hond Patrasche ligt in zijn armen. Japanse kinderen

zouden meer dan andere jonge lezers openstaan voor een intriest verhaal met een hoog "Alleen op de wereld"-gehalte. Nello zou voor hen een jonge samoerai zijn die een dappere dood sterft.

Dat de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal, nog meer dan andere historische gebouwen, jaarlijks een massa Japanse bezoekers lokt, is al menige Belgische VVV opgevallen en dat dit iets te maken zou hebben met een verhaal dat eindigt in de Scheldestad, dat weet men stilaan wel. Sommigen herinneren zich dat de *Suske en Wiske*-strip *Het dreigende ding* ter ere van Nello werd getekend en in Hoboken staat een klein bronzen standbeeld voor de Nello-pelgrims uit Japan. Toch kent vreemd genoeg bijna geen enkele Vlaming *A Dog of Flanders*. Daar kan nu verandering in komen. Uitgeverij Lannoo publiceerde *A Dog of Flanders. Een nooit geziene kijk op Vlaanderen*¹. Pièce de résistance van dit boek is Tom Naegels' tekstgetrouwe vertaling van de zeer zeldzame eerste druk. De originele versie en de vertaling werden naast elkaar afgedrukt. Verschillende medewerkers hebben onder meer ook aandacht voor de Japanse animatieseries en Hollywoodverfilmingen, voor het leven in Vlaanderen anno 1870 en voor het turbulente leven en tragische overlijden van de schrijfster zelf. Uiteraard kon de vraag niet worden ontweken waarom het verhaal in Vlaanderen maar niet aanslaat. Het boek is bovendien bijzonder mooi geïllustreerd,

Nello en Patrasche in *A Dog of Flanders* van Ouida,
Foto © Rare Book Department, Cambridge University Library.

met bijvoorbeeld stills uit de animatieseries en de verfilmingen, en plaatjes uit de *Suske en Wiske*-strip.

Laten we nog heel even in Japan blijven. Een paar weken geleden kregen we een boek toegestuurd met vrijwel enkel Japanse tekens. Bij nader inzien leek het te gaan om een bundel opstellen over taal en taalstudie, uitgegeven door de *Hokkaido University Press*². Gelukkig had de afzender er een visitekaartje bijgevoegd met een woordje uitleg. Belangrijk voor ons waren pagina's 183 tot 252, die een bijdrage bevatten over de "Geschiedenis van de Nederlandse taalkunde en taalverzorging". Enkele foto's, de originele titels van boeken die in de geschiedenis van de Nederlandse taalkunde een belangrijke rol hebben gespeeld en de uitvoerige bibliografie leerden ons dat we te maken hadden met een gedetailleerd overzicht. De auteur is Makoto Shimizu, hoogleraar aan de *Graduate School of Letters* van de *Hokkaido University*. Shimizu is voor de trouwe lezer van *Ons Erfdeel* geen onbekende. In het nummer 2 van 2006 moest hij constateren dat er in heel Japan geen enkele volwaardige leerstoel Nederlands meer was. Rekening houdend met de eeuwenlange historische banden tussen Japan en Nederland (zie ook het hierna volgende artikel) en de vaak reële interesse die veel Japanners voor de Lage Landen hebben, vond hij dat onaanvaardbaar.

Ook in andere landen staat de opleiding Nederlands in het hoger onderwijs onder druk. Drastisch besparen lijkt her en der het motto geworden en kleinere studierichtingen komen in het gedrang. Onlangs moest de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (zie verder in dit nummer) melden dat de universiteit van Kopenhagen vanaf september 2013 geen studenten meer mag toelaten tot de studierichting Nederlands, noch in de bachelor- noch in de masteropleiding. De studenten die al ingeschreven waren, zullen nog wel hun opleiding kunnen afmaken. De universiteit van Kopenhagen was de enige in Denemarken waar men Nederlands als hoofdvak kon studeren. Vermoedelijk zal een opleiding Nederlands als keuzevak in het curriculum van de universiteit worden opgenomen, evenwel niet met het Nederlands als voertaal.

Gelukkig is het in het hoger onderwijs niet overal kommer en kwel. Op 10 juni 2010 vond in Utrecht een startbijeenkomst plaats van een nieuw op te richten master literair vertalen. Prominenten uit de literaire wereld, vertalerskringen en het hoger onderwijs bekeken het hoe en waarom van deze nieuwe masteropleiding. Als alles naar wens verloopt, zal de opleiding in 2012 van start gaan. De Universiteit Utrecht en de Associatie KU Leuven-Lessius Hogeschool Antwerpen zullen als "kwartiermakers" fungeren. Tot 2012 wordt er een soort aanlooptraject gevolgd.

Nello en Patrasche in een Japanse tekenfilm,
Foto © Nippon Animation Studio 100.

De vertaalprogramma's aan de Lessius Hogeschool Antwerpen en de Universiteit Utrecht en de masterprogramma's taal- en letterkunde en westerse literatuur aan de KU Leuven worden uitgebreid met keuzevakken in verband met literair vertalen.

Een en ander is een rechtstreeks gevolg van het pleidooi *Overigens schitterend vertaald. Voor het behoud van een bloeiende vertaalcultuur* dat in 2008 werd overhandigd aan Ronald Plasterk, toenmalig minister van Cultuur in Nederland, Bert Anciaux, op dat moment nog Vlaams minister van Cultuur, en aan Frank Vandenbroucke, toen Vlaams minister van Onderwijs. Met dit pleidooi vroegen de Nederlandse Taalunie, het Expertisecentrum Literair Vertalen in Utrecht, het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds (nu Nederlands Letterenfonds) aan de Nederlandse en de Vlaamse overheden een academische opleiding voor literair vertalen op te richten. Een concreet antwoord bleef niet uit. Het Comité van ministers van de Nederlandse Taalunie geeft tot 2012 jaarlijks 100.000 euro voor het opstarten van de al genoemde masteropleiding. Het Expertisecentrum Literair Vertalen probeert de interesse voor het literair vertalen vanuit het Nederlands ook in het buitenland aan te scherpen. In 2009 startte het met het project Vertaalateliers op Locatie. Universiteiten mogen bij het centrum een

subsidie aanvragen waarmee ze voor hun studenten neerlandistiek een workshop rond literair vertalen kunnen organiseren. Eind november 2009 beet de universiteit van Salamanca de spits af. Ze organiseerde een tweedaagse workshop rond het bezoek van de Vlaamse auteur van kinder- en jeugdboeken Marita de Sterck. Er waren dertien deelnemers, zowel studenten van de universiteit van Salamanca als ervaren vertalers en docenten. Begin mei 2010 vond in het vertalershuis te Balatonfüred (Hongarije) de eerste bijeenkomst plaats van een platform voor ervaren Hongaarse vertalers uit het Nederlands en geïnteresseerde studenten van de Karoli Universiteit in Boedapest. Er werden fragmenten vertaald uit het essay *De waterwolf* van Matthijs van Boxsel.

Overigens worden er ook tal van vertaalworkshops georganiseerd buiten de academische wereld. Een schoolvoorbeeld is het vertaalatelier dat bijna sinds mensenheugenis jaarlijks plaats vindt in het *Institut Néerlandais* in Parijs. Het atelier werd lang geleid door topvertaler Philippe Noble, maar die is momenteel cultureel attaché aan de Franse ambassade in Wenen. Het atelier dat plaatsvond in april 2010 stond onder supervisie van Isabelle Rosselin. De deelnemers namen fragmenten onder de loep uit de roman *Zoete mond* van Thomas Rosenboom. Hun vertalingen zullen verschijnen in een volgend nummer van *Septentrion. Arts, lettres et culture de Flandre et des Pays-Bas*.

Het belang dat meer en meer wordt gehecht aan goede vertalingen is terecht. Er is nauwelijks een betere "passeur de cultures" te vinden dan een talentrijke vertaler die de "geest" van de grondtekst, vaak zo typisch voor de eigen cultuur, goed weet over te brengen in de doeltaal. Vertalers verdienen dan ook een hart onder de riem. Zo zijn er heel wat belangrijke prijzen voor vertalers uit het Nederlands. Deze onderscheidingen zijn meestal in het leven geroepen door instellingen die elk op hun manier iets met vertalen te maken hebben. Maar ook prijzen die vooral de auteur (en minder de vertaler) in de bloemetjes zetten, kunnen heel motiverend zijn. In juni 2010 werd bekend dat Gerbrand Bakker voor *The Twin*, de Engelse vertaling van zijn debuut- en succesroman *Boven is het stil*, de *International IMPAC Dublin Literary Award* kreeg. Deze onderscheiding wordt gezien als de belangrijkste literaire bekroning na de Nobelprijs. De *Award* is 100.000 euro waard.

75.000 euro gaat naar de auteur en 25.000 naar de vertaler, David Colmer. Kort daarvoor was ook de Franstalige versie, van de hand van vertaler Bertrand Abraham, in de prijzen gevallen. Bakker ontving voor *Là-haut tout est calme* de prix Initiales, een initiatief van enkele onafhankelijke Franse boekhandels. Het boek stond ook op de longlist van de gerenommeerde prix Médicis.

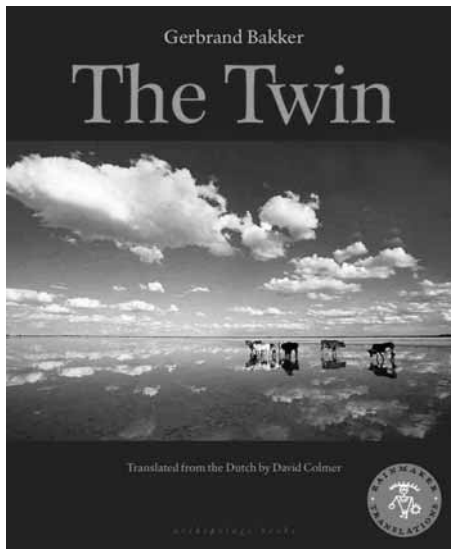
Vlaanderen en Franstalig België groeien steeds meer uit elkaar, het is een vaak gehoorde opmerking. Toch valt er in de Vlaamse culturele wereld wel degelijk belangstelling te bespeuren voor wat er zich ten zuiden van de taalgrens afspeelt. Het is alsof Vlaanderen het culturele en algemeen-maatschappelijke gebeuren in Franstalig België wil herontdekken.

In relatief korte tijd publiceerden drie tijdschriften een boeiend themanummer. *Een andere taal*: zo heette het nummer dat het literaire blad *Deus ex machina* in 2008 wijdde aan de Franstalige literatuur in België³. In een soort enquête vroeg de redactie aan verschillende Franstalig-Belgische auteurs onder meer waar hun literaire roots lagen, wat hun plaats was in het literaire leven in België, waar ze werden uitgegeven en hoe de relatie was met hun (bijna

altijd Franse) uitgever. Twee literatuurspecialisten schetsten de status quaestionis van de Franstalige literatuur in België.

Het nummer 93 van *Courant*, het driemaandelijkse magazine van het Vlaams Theater Instituut⁴, werd gepresenteerd als een “Tour de Wallonie”. De redactie vond het hoog tijd dat de modale Vlaamse theaterliefhebber Franstalige cultuurhuizen zou leren kennen en onvermoede talenten zou ontdekken. De nieuwsgierigheid van de Vlaming moest dringend geprikkeld worden. Daarom werd voor één keer zelfs de redactie van het blad uit handen gegeven. Antoine Pickels, directeur van het Maison du Spectacle la Bellone, mocht het nummer redactioneel samenstellen en begeleiden.

Dat net de theaterwereld ostentatief over de taalgrens heen kijkt, hoeft niet te verbazen. Hoewel er nog altijd geen cultureel akkoord bestaat tussen Vlaanderen en Franstalig België zijn er in de podiumkunsten verscheidene grensoverschrijdende initiatieven en samenwerkingsverbanden. Toch hebben die soms weinig structurele onderbouw en het blijft grotesk dat een gezelschap als Tg Stan al jaren Frankrijk plat speelt en zelfs al te zien was in Québec maar nog nooit optrad in Wallonië.

Covers van *The Twin* en *Là-haut, tout est calme*, vertalingen van Gerbrand Bakkers succesroman *Boven is het stil*, Foto's © Archipelago Books / © Editions Gallimard.

Affiche van Flachlandfest 2010 in Berlijn,
Foto © Hans van der Baan.

“Is er één land waar zoveel burgers vanuit zo weinig kennis zo’n uitgesproken mening hebben over de ‘andere kant?’” Deze pertinente vraag komt uit het “Redactioneel” van Wouter Hillaert en Katrien Van Langenhove in het nummer 41 van *rekto:verso*⁵. Het “Dossier Wallonië” van dat themanummer focust onder meer op de cultuurpolitiek van Franstalig België, op theater, literatuur en film. Het is een boeiend en stevig gedocumenteerd nummer geworden dat ook een lijst bevat met interessante “culturele hotspots” in Brussel en Wallonië.

Maar ere wie ere toekomt. Nog voor die drie themanummers verschenen, timmerden ook krantenredacties met meer dan gewone ijver aan de weg. Zo werkten een paar jaar geleden de redacties van *De Standaard* en *Le Soir* gedurende enkele weken concreet samen. Journalisten van *Le Soir* publiceerden in *De Standaard* en vice versa. Op die manier leerden zowel journalisten als lezers het andere landsdeel beter kennen. En natuurlijk kunnen we in deze context ons eigen *Septentrion* niet onvermeld laten, de al genoemde Franstalige periodieke publicatie van Ons Erfdeel vzw. In 2011 bestaat het tijdschrift veertig jaar. Ondertussen is het nog altijd wachten op een vergelijkbare publicatie vanuit de francofonie, een blad dus dat in het Nederlands een kijk geeft op

het reilen en zeilen in de Franstalige wereld in het algemeen en Franstalig België in het bijzonder. Wie neemt de handschoen op?

Laten we eindigen bij onze oosterburen.

Op 27, 28 en 29 augustus 2010 vond in het *Arena-Gelände* te Berlijn de derde editie plaats van het *Flachlandfest*. Dat festival wordt georganiseerd door *Flachland e. V.*, een vereniging opgericht door een handvol Nederlanders, Vlamingen en Duitsers. *Het Flachlandfest* wil de Berlijners in contact brengen met beeldende kunst, muziek, theater, dans en film uit Nederland en Vlaanderen. De aandacht gaat vooral uit naar jonge kunstenaars en artiesten. Of het festival een lang leven is beschoren, is niet meteen duidelijk. Het eerste *Fest* in 2008 duurde twee weken, twee jaar later kunnen drie dagen volstaan. Maar een vluchtige blik op het zeer gevarieerde programma maakt onmiddellijk duidelijk dat het hier gaat om een interessant initiatief dat het waard is te volgen.

HANS VANACKER

- (1) AN VAN DIENDEREN & DIDIER VOLCKAERT (red.), *A Dog of Flanders. Een nooit geziene kijk op Vlaanderen*. Lannoo, Tielt, 2010, 265 p.
- (2) ISBN 978 4 8329 6723 6
- (3) Samengesteld door KRIS LAUWERYS en HILDE KETELEER, www.deusexmachina.be
- (4) Het nummer 93 voor de maanden mei-juli 2010, www.vti.be
- (5) Het nummer 41 voor de maanden mei-juni 2010, www.rektoverso.be.